

Avkorting i arv

Advokat Bjørn Rener-Larsen er partner i advokatfirmaet Hald & Co DA i Arendal. Han har over 20 års erfaring innenfor de privatrettslige områder. Han arbeider hovedsakelig med arv/skifte og fast eiendom og er leder av firmaets arverettsgruppe. Han er bostyrer ved offentlig dødsboskifte og konkurs, og er i tillegg fast forsvarer ved Agder tingrett og Agder lagmannsrett.

Advokat Oda K. Gravås er advokat i advokatfirma Hald & Co DA, hvor hun har arbeidet siden 2012. Gravås er medlem av firmaets arverettsgruppe, og arbeider ellers hovedsakelig med saker innenfor fast eiendoms rettsforhold og plan- og bygningsrett.

Avkorting er kun aktuelt hvor det er mer enn én livsarving. Begrepet «forskudd på arv» finnes ikke i arveloven.

Av advokat/partner Bjørn Renner-Larsen
og advokat Oda K. Gravås
brl@haldco.no og okg@haldco.no

I. HVA ER AVKORTING?

Det hender at en mor eller far gir en gave til ett eller flere av sine barn uten at de andre barna får tilsvarende gave.

Et eksempel kan være en far som gir en bil til sin studerende datter. Et annet eksempel kan være en mor som gir en gave ved at sønnen får kjøpe en boligtomt av moren til en kjøpesum langt under markedsverdien. Hvis gaven ikke hadde vært gitt, kunne verdien ha inngått i det giveren eide ved sin bortgang, og da blitt fordelt mellom alle arvingene i boet. Giveren kan sies å ha redusert det «potensielle» dødsboets størrelse, og det har blitt en skjevfordeling mellom livsarvingene. (Livsarvinger er barn, barnebarn osv.)

Spørsmålet blir om denne «skjevheten» mellom livsarvingene skal utjevnes den dagen giveren er gått bort, og det som er igjen av verdier skal fordeles som arv. I arveloven omtales disse problemstillingene under stikkordet «avkortning i arv». Med avkortning menes at det skal skje en økonomisk utjevning. Ordet avkortning tilsvarer «utjevning» eller «fradrag». Avkortning er kun aktuelt hvor det er mer enn én livsarving.

Begrepet «forskudd på arv» brukes i dagligtalen, men finnes ikke i arveloven, og har et mer upresist innhold.

Som hovedregel står man fritt til å dele ut slike gaver, selv om det medfører en skjevfordeling mellom barna, så lenge det er snakk om overføringer som oppfylles / har realitet mens giveren lever. (Disposisjoner som skal oppfylles først etter at døden er inntruffet, står giveren derimot ikke fritt til å utføre. De må gjøres i testaments form og ikke krenke reglene om barnas pliktdelsarv. Disposisjoner fra uskiftebo som skjevfordeler mellom livsarvingene, står giveren heller ikke fritt til. Artikkelen omhandler ikke slike disposisjoner.)

I eksemplet med bilen kan man tenke seg at det er to barn; datteren A og sønnen B. Datteren A har av far mottatt kjøpesummen til en bil til en verdi av kr 300.000. Far dør noen år senere, og han etterlater seg da samlede verdier kr 2.700.000. Hadde han ikke overført kjøpesummen til datteren, ville det vært kr 3.000.000 i boet. Barn arver likt dersom det ikke er skrevet testament. Skal sønnen B da ha arv på

kr 1.500.000, slik at det skal hensyntas at datteren har mottatt kr 300.000 før far døde? Eller skal han bare ha kr 1.350.000, like mye som sin søster, idet far har «brukt opp» kr 300.000, og slik at sønnen belastes for halvparten av den verdien far i sin tid ga datteren? Hvis det tas hensyn til at A har fått kr 300.000 i gave tidligere, slik at B mottar kr 1.500.000 i arv og A mottar kr 1.200.000, sier vi at gaven blir «avkortet» i arven til mottakeren A.

Det at mottakeren av en gave må «tåle avkortning» i arven etter giveren, er imidlertid ikke lovens automatiske løsning. Tvert imot. Det kan komme overraskende på mottakeren og søsknene.

Både gammel og ny lov har regler om avkortning i arv. De nye avkortingsreglene er annerledes enn de gamle på vesentlige punkter. Vi vil her se på avkortingsreglene generelt, etter gammel og ny lov, og særlig se på noen problemstillinger som overgangen til ny lov fører med seg.

2. KORT OM DEN TIDLIGERE REGELEN

Arveloven av 1972 gjaldt frem til 01.01.2021, da

ny lov om arv og dødsboskifte av 2019 trådte i kraft.

Den gamle lovens § 38 bestemte at dersom arvelateren hadde gitt en livsarving en betydelig («monaleg») gave uten at de andre livsarvingene hadde fått tilsvarende verdier, skulle gaven avkortes i arven til mottakeren dersom arvelateren hadde fastsatt det eller det ble godtgjort at det var i samsvar med forutsetningene til arvelateren.

Utgangspunktet var altså at det ikke skulle skje avkortning. Avkortning måtte bestemmes av giver. Det gjaldt imidlertid ingen formkrav for å fastlegge at senere avkortning skulle skje. Det var nok at det var fastsatt, eller at det var i samsvar med forutsetningene til arvelateren. Giveren trengte følgelig ikke skrive testament eller foreta annen skriftlig nedtegning for at avkortning skulle skje. Dette ga opphav til vanskelige tvister på senere dødsboskifter, bl.a. med bevisføring om hva som var givers forutsetning den gang gaven ble gitt.

Etter tidligere lov var det også slik at arvelateren i ettertid, lenge etter at gaven var ytt, kunne bestemme at den gitte gaven skulle avkortes

Hvis giveren har betegnet ytelsen som «forskudd på arv», må mottakeren forstå at avkorting skal foretas.

på det senere dødsboskiftet. Det trengte med andre ord ikke bestemmes samtidig med at gaven ble gitt. Dette kunne gi som resultatet at en gavemottaker senere, kanskje i strid med sine egne forventninger, fikk beskjed om at avkorting skulle skje. En slik avkortingsbestemmelse kunne altså komme mer eller mindre overraskende, og bli kjent for de involverte på et sent tidspunkt, iblant så sent som på tidspunktet da arven skulle fordeles.

Hvis man følger bileksemplet ovenfor litt til, kan da eksempelvis faren, mange år etter at datterens bil har sunket betydelig i verdi, bestemme at avkorting skal skje for den verdi/den kjøpesummen faren i sin tid ga datteren. Datteren ville da kanskje finne dette noe ugreit, og kunne oppleve at den tidligere gaven i ettertid fikk en litt uventet «bismak». Det er imidlertid for sent å angre seg når den bilinteresserte studenten senere er blitt voksen, og bilen er blitt en rusthaug. Gaven er mottatt og brukt.

3. DEN GJELDENE REGELEN ETTER LOV OM ARV OG DØDSBOSKIFTE AV 2019

3.1 Innledning

Ny lov om arv og dødsboskifte, som trådte i kraft 01.01.2021, har en avkortingsregel i § 75. Første ledd lyder slik:

§ 75. Avkorting i arv

Har en livsarving mottatt en ytelse av økonomisk verdi fra arvelateren, skal ytelsen avkortes i livs-

arvingens arv hvis dette var satt som en betingelse for ytelsen. En betingelse om avkorting bør være skriftlig og gjort kjent for de andre livsarvingene.

Hovedregelen er altså at hvis en livsarving har mottatt en ytelse av økonomisk verdi fra arvelateren, og det var satt som en betingelse for ytelsen at avkorting skulle skje, skal ytelsen avkortes i livsarvingens arv. I annet punktum er det en «anbefaling» om at en betingelse om avkorting «bør» være skriftlig og gjort kjent for de andre livsarvingene, men dette er ikke et gyldighetskrav.

I annet ledd er det fravelige regler knyttet til avkorting, som gjelder hvis ikke noe annet er bestemt av giveren. Vi vil komme kort tilbake til disse nedenfor.

3.2 Hvilke ytelser/gaver som omfattes av regelen

Etter ordlyden omfattes enhver «ytelse av økonomisk verdi» som en livsarving mottar fra arvelateren.

Etter tidligere arvelov gjaldt avkortingsreglene kun for «monaleg gåve». Dette ga opphav til en del tvister om gaven fra arvelater faktisk hadde vært en «gave», med spørsmål om tilstrekkelig gavehensikt, og om størrelsen på gaveelementet hadde vært vesentlig. Slik loven er formulert nå, anvises ingen nedre grense for hvilke ytelser som medregnes, og som giver dermed kan bestemme at skal avkortes. Det praktiske er vel imidlertid at

© ConceptsVet | Dreamstime.com

giver neppe bryr seg med å bestemme avkorting for mer bagatellmessige verdier. Videre er det i dag ikke nødvendig å påvise at giver hadde gavehensikt.

3.3 «Satt som en betingelse» - hva kreves?

Det er neppe nødvendig at giveren har brukt ordet «avkorting» overfor mottakeren. Hvis giveren har betegnet ytelsen som «forskudd på arv», må mottakeren forstå at avkorting skal foretas. Andre former for uttalelser som presiserer at det skal tas hensyn til eller gjøres fradrag for ytelsen i arveoppgjøret etter giveren, vil ofte også være tilstrekkelig. Loven gir nå en anbefaling om at betingelsen gjøres skriftlig. Det vil nok likevel oppstå tilfeller hvor det ikke er gjort, og hvor det kan bli et bevissspørsmål om giveren faktisk har satt avkorting som betingelse for ytelsen.

3.4 «Samtidighetskravet»

En betingelse om avkorting må iht. ny lov settes senest samtidig med at ytelsen gis. Det er således ikke lenger adgang for giveren til å bestemme avkorting i ettertid.

Det at avkorting er en betingelse for ytelsen må følgelig gjøres kjent for mottakeren senest samtidig med at gaven/ytelsen mottas. Begrunnelsen er at arvingen da kan velge mellom å motta gaven og dermed akseptere at det skal foretas avkorting i arven, eller å takke nei til gaven og dermed ha sin arverett i behold fullt ut, ref. «bileksemplet» ovenfor.

I loven tydeliggjøres ytterligere at en betingelse om avkorting bør være skriftlig, og at den bør være gjort kjent for de øvrige livsarvingene. Dette er ganske selvsagt, idet et avkortingspåbud som verserer muntlig mellom giver og mottaker, og som ikke for ettertiden vil la seg dokumentere, vil kunne være vanskelig å bevise. Av bevis hensyn bør derfor denne ordensbestemmelsen klart følges, men det er altså ikke et gyldighetskrav.

4. OVERGANGEN MELLOM GAMMEL OG NY LOV

Den nye loven om arv og dødsboskifte gjelder fra 01.01.2021. Loven gjelder for dødsfall som finner sted etter lovens ikrafttredelse. Overgangsregelen inntatt i lovens § 180 sier at

Spørsmålet om man etter 01.01.21 kan gi et etterfølgende påbud om avkorting for gaver ytt før 01.01.21, er imidlertid ikke klart løst ved overgangsreglene.

de nye avkortingsreglene gjelder «når avtalen inngås eller disposisjonen foretas etter lovens ikraft-tredelse». Er gaven gitt, disposisjonen foretatt, etter 01.01.21, gjelder den nye lovens bestemmelser fullt ut vedrørende avkortingsspørsmål, herunder gjelder samtidighetskravet. Er gaven gitt før 01.01.21, men giveren dør etter 01.01.21, oppstår noen spørsmål. (Hva som skal til for at disposisjonen er «foretatt», går vi ikke inn på.)

I det følgende behandles gavedisposisjoner foretatt før 01.01.21. Overgangsreglene medfører at 1972-lovens regler om avkorting fortsatt vil måtte anvendes i lang tid fremover, på de eldre gavedisposisjonene.

Etter den gamle loven var det, som vi har sett, tilstrekkelig at det ble godtgjort at avkorting ville være i samsvar med arvelaters forutsetninger. Videre kunne avkorting bestemmes på et senere tidspunkt, etter at gaven var ytt. Dette gjaldt frem til 01.01.21. Det er derfor lagt til grunn i juridisk teori at en arvelater som har gitt en gave mens 1972-loven gjaldt, kunne gi et etterfølgende påbud om avkorting i alle fall helt frem til 31.12.2020. Slike påbud vil etter all sannsynlighet legges til grunn på et senere dødsboskifte hvor giveren døde etter 01.01.2021, forutsatt at det sannsynliggjøres at avkorting ble «fastsatt» av giveren senest 31.12.2020.

I juridisk litteratur synes mange derimot å hevde at «toget er gått» for å nå (etter 01.01.21) påby avkorting i ettertid for gaver ytt før 01.01.21 –

altså at «siste frist» var nyttårsaften 2020. John Asland skriver at «[h]vis gaven er gitt før 1. januar 2021, men avkortningspåbudet kommer senere, mener jeg at det er for sent å påby avkorting selv om gaven er gitt før den nye loven ble satt i kraft» (Asland: *Arveloven med kommentarer*, Gyldendal 2021, s. 1061).

Spørsmålet om man etter 01.01.21 kan gi et etterfølgende påbud om avkorting for gaver ytt før 01.01.21, er imidlertid ikke klart løst ved overgangsreglene. Ordlyden i § 180 kan isolert sett tilsa at slike etterfølgende påbud gyldig kan gis også etter 01.01.21. Hambro tar i kommentaren til § 180 til orde for at «alle reglene i 1972-loven om avkorting [burde] anvendes når gaven først er gitt før 1. januar 2021, men i teorien er det uenighet om dette» (Peter Hambro: *Arveloven* lovkommentar til § 180, Juridika, juridika.no 14.09.21).

Det må antas at dette spørsmålet vil få sin avklaring i rettspraksis, eller at departementet kanskje benytter hjemmelen i § 180 siste ledd til å gi forskrift om utfyllende overgangsregler og evt. unntak.

For tilfeller hvor det er gitt gave før 01.01.21 og man kan godtgjøre at avkorting ville være i samsvar med giverens forutsetninger, vil løsningen sannsynligvis bli at gaven avkortes. Som nevnt kunne avkorting bli resultatet via slik «forutsetningstolkning» etter gammel lov. Hvis f.eks. mor ga en tomt til sønnen A i 2020 og ikke

noe til datteren B, men hun omtalte dette som «forskudd på arv» og det er godtgjort at det var hennes forutsetning at gaven skulle avkortes, bør dette medføre at de gamle avkortingsreglene gjelder og gaven avkortes, selv om det ikke var gitt skriftlig avkortningspåbud før 01.01.21. John Asland drøfter nyanser ved slike spørsmål i FAB nr 1 2021 (s. 77-87) og i *Arveloven med kommentarer* s. 1060-1061. Han uttaler i FAB at det må være tilstrekkelig for at avkorting skal skje at det før 1. januar 2021 «førelå omstendigheter som godtgjorde at arvelater forutsatte avkorting av gaven».

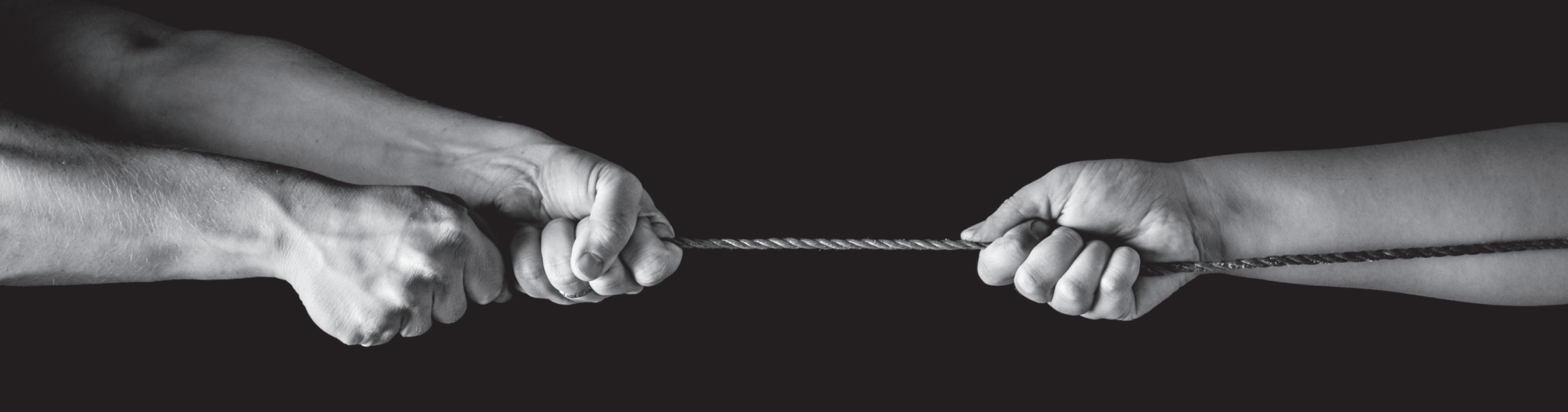
I tilfeller hvor det fremstår som usikkert hva forutsetningene har vært, og selv om det skulle være for sent å gi et etterfølgende påbud om avkorting av en «gammel» gave, vil giveren likevel kunne ha andre virkemidler for å få til en ønsket utjevning. Hvis moren i eksemplet over hadde gitt tomten til sønnen uten å si eller forutsette noe om avkorting, kan hun eksempelvis, om hun har råd, nå gi tilsvarende verdi til datteren. Hvis hun ikke har ønske om eller råd til dét, kan hun bruke testasjonsretten for den frie tredjedel til å tilgodese datteren. I alle slike tilfeller bør det klargjøres av arvelater at det man ønsker å oppnå er en utjevning, og at den nye disposisjonen derfor er gjort under forutsetning av at tidligere disposisjon ikke vil kunne avkortes. Moren og sønnen i eksemplet kan også bli enige i en avtale om at avkorting skal skje på det senere skiftet - det er *ensidig* etterfølgende påbud som er avskåret etter 01.01.2021 (jf. Asland, FAB nr 1 2021).

5. KORT OM REGLENE I ANNET LEDD – AVKORTINGSBELØP MV.

Giveren kan fastsette hvordan avkortingsbeløpet skal bli, men etter den nye avkortingsbestemmelsen må også dette være «satt som betingelse for ytelsen», dvs. at det må bestemmes samtidig med at ytelsen gis. Giver kan eksempelvis bestemme at et beløp skal rente- eller indeksreguleres fra gavetidspunktet og frem til dødsboskiftet. Eller at verdien av en eiendom skal justeres ut fra endringer i en bestemt eiendomsindeks.

Loven har en fravelig regel i § 75 annet ledd bokstav a som sier at hvis arvelateren ikke har satt noe annet som betingelse for ytelsen da den ble gitt, skal avkortingsbeløpet settes til verdien av ytelsen da den ble mottatt. Dette betyr at dersom far har kjøpt en bil for kr 300.000 til sønnen, vil dette beløpet nominelt bli lagt til grunn på det senere dødsboskiftet. At et slikt beløp reelt er blitt mindre verdt, eksempelvis om far dør 20 år etter at gaven ble gitt, har ingen betydning. Også etter 1972-loven var hovedregelen at verdien av forskuddet da det ble gitt, ble lagt til grunn, men det var gjort unntak hvis dette ville være «åpenbart urimeleg». For gaver som gis etter 01.01.21, er det derfor større grunn enn før til å vurdere om det er behov for å si noe om f.eks. indeksregulering i forbindelse med at gaven gis. Ellers kan man få urimelige resultater, særlig for fast eiendom. Her kan kanskje lovgivers ønske om en retts teknisk enkel regel ha gått på bekostning av å sikre rimelige løsninger. For gaver gitt før 01.01.21 vil lovens gamle hoved- og unntaksregel fortsatt gjelde.

Overgangsreglene om avkorting fremstår som uklare på enkelte punkter, noe som trolig vil gi rom for usikkerhet og tvister i en periode fremover.

Det er fastsatt flere slike fravelige regler («lovpresumsjoner») i § 75 annet ledd. Disse gjelder altså kun hvis ikke noe annet er satt som betingelse for ytelsen da den ble gitt.

Bokstav b bestemmer:

«Hvis avkortingsbeløpet er større enn livsarvingens rett til arv, plikter ikke arvingen å tilbakeføre noe til dødsboet.»

Hvis ikke annet er satt som betingelse, plikter altså ikke arvingen å tilbakeføre noe til dødsboet selv om avkortingsbeløpet er større enn livsarvingens rett til arv. I de mindre boene er det kanskje muligheten til å bestemme noe

avvikende her, som er mest interessant, f.eks. slik at gavemottakeren *skal* betale inn merverdien til dødsboet. Dette vil imidlertid kunne by på praktiske problemer hvis en gave ikke lenger er i behold hos gavemottakeren, og gavemottakerens økonomiske situasjon er dårlig. Medarvingenes krav mot gavemottaker på restitusjon til boet kan således være lite verdt.

Bokstav c bestemmer at hvis livsarvingen som har mottatt ytelsen, dør før arvelateren, skal avkorting gjøres i arven til livsarvingens livsarvinger.

At det er foretatt en utdeling til en livsarving og satt betingelse om avkorting, vil få betydning for den senere arvefordelingen mellom livsarvingene. Man kan da spørre om avkortingspliktig gave også skal få betydning for beregningen av ektefellearv.

Arveloven § 75 bokstav d sier bl.a. at avkortingsbeløpet ikke får betydning for beregningen av ektefellens andel av felleseiet eller ektefellens eller samboerens arv. En slik gave rammer følgelig den annen ektefelle, som senere mottar lavere verdier på det sammensatte dødsboskiftet.

6. ENDRINGER TIL DET BEDRE?

Etter vår vurdering er avkortingsreglene på flere måter endret til det bedre i den nye arveloven, ved at det i mindre grad åpnes for vanskelige prosessgivende bevissspørsmål. Samtidig «kreves» det mer bevissthet fra givers side, f.eks. omkring hvilket beløp det skal avkortes med, hvor det nå kan oppstå urimelige resultater i fremtiden hvis giver har vært «ubevisst» og gaveobjektet får en stor verdiendring.

Overgangsreglene om avkorting fremstår som uklare på enkelte punkter, noe som trolig vil gi rom for usikkerhet og tvister i en periode fremover.